

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Психологія»
на тему: «Використання нейропсихологічного підходу в роботі з дітьми
молодшого шкільного віку»

Виконавець:

студентка групи 6зф12м
Шевчук Марина Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

доктор філ. в галузі філософії, старший
викладач
(науковий ступінь, вченезвання)
Орленко Ірина Миколаївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження особливостей розвитку вищих психічних функцій (ВПФ) у дітей молодшого шкільного віку з позиції нейропсихології є одним із пріоритетних напрямків сучасних психолого-педагогічних досліджень. Особлива увага до цієї проблематики зумовлена тим, що період молодшого шкільного віку є визначальним для становлення базових пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери та соціальних компетенцій, які становлять фундамент подальшого особистісного розвитку та академічної успішності дитини.

В умовах стрімкого зростання інформаційного навантаження на сучасних школярів, глибоке розуміння нейропсихологічних механізмів формування психічних функцій набуває особливої значущості для побудови ефективного освітнього процесу. Такий підхід дає можливість розробляти освітні програми, які враховують закономірності розвитку дитячого мозку та максимально використовують його пластичність. Особливості функціонування нервової системи безпосередньо визначають поведінкові реакції, пізнавальні можливості та соціально-психологічну адаптацію дітей.

Особливої актуальності проблема набуває в контексті сучасних викликів, пов'язаних з наслідками пандемії та воєнного стану в Україні. Спостерігається значне збільшення кількості дітей, які демонструють труднощі в опануванні базовими навчальними навичками - читанням, письмом, математичними операціями. Також поширеними стають проблеми з концентрацією уваги, саморегуляцією та організацією власної діяльності, що може бути пов'язано з енергетичним забезпеченням мозкової активності.

Застосування нейропсихологічного підходу відкриває нові можливості для розуміння причин навчальних та поведінкових труднощів, що дозволяє розробляти науково обґрунтовані стратегії корекційної роботи. Це особливо важливо в контексті розвитку інклюзивної освіти, яка потребує диференційованого підходу до кожного учня.

Своєчасне обстеження особливостей розвитку ВПФ дозволяє виявляти потенційні труднощі на ранніх етапах та вчасно розпочинати корекційну роботу. Функціональна готовність нервової системи до шкільного навчання є базовою умовою успішної адаптації дитини до освітнього процесу та її подальшої соціалізації.

Сучасні досягнення нейронаук пропонують інноваційний погляд на процеси навчання та розвитку, а їх інтеграція в педагогічну практику може суттєво підвищити ефективність освітнього процесу. Крім того, нейропсихологічний підхід дозволяє розробляти превентивні програми, спрямовані на запобігання можливим труднощам у навчанні.

Хоча дослідження взаємозв'язку між розвитком ВПФ та академічною успішністю молодших школярів є відносно новим напрямком для

української науки, результати вже проведених досліджень підтверджують перспективність цього підходу для оптимізації освітнього процесу. Подальше вивчення цієї проблематики має значний потенціал для розвитку вітчизняної системи освіти та психолого-педагогічного супроводу дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні нейропсихологічних особливостей розвитку вищих психічних функцій у дітей молодшого шкільного віку та розробці на цій основі рекомендацій щодо оптимізації навчального процесу та корекційної роботи.

Об'єктом дослідження є нейропсихологічні компоненти вищих психічних функцій у дітей молодшого шкільного віку.

Предметом дослідження є нейропсихологічні особливості розвитку вищих психічних функцій у дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження.

проаналізувати сучасні теоретичні підходи до вивчення нейропсихологічних особливостей розвитку вищих психічних функцій у молодшому шкільному віці.

ослідити специфіку розвитку різних аспектів ВПФ (мовлення, мислення, пам'яті, уваги, сприйняття) у дітей молодшого шкільного віку.

ослідити та проаналізувати індивідуальні компоненти нейропсихологічного профілю учнів з різним рівнем академічної успішності.

провести емпіричне дослідження нейропсихологічних характеристик дітей з використанням адаптованих методик.

на основі отриманих даних розробити рекомендації щодо оптимізації навчального процесу та корекційної роботи з урахуванням нейропсихологічних особливостей розвитку дітей.

Методи дослідження. В ході роботи були використані теоретичні та емпіричні методи дослідження, такі як теоретичний аналіз, аналіз наукової літератури, передового педагогічного досвіду анкетування, спостереження, комплексна батарея нейропсихологічних тестів, розроблену та адаптовану для українських дітей віком 7-12 років Кіпаренко О.Л.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Для реалізації завдань дослідження велике значення мають теоретичні та емпіричні дослідження нейропсихологічних аспектів корекції (Кіпаренко О.Л., Прохоренко Л.І., Малина О.Г., Рібцун Ю.В., Мартиненко І.В., Таран О.П., Ткач Б.М. та ін.); теоретичні положення готовності дитини до шкільного навчання (Тарасун В.В., Сущенко Л.О., Павлюченко І.В.)

Експериментальну базу дослідження склали 52 дитини молодшого шкільного віку (26 хлопчиків та 26 дівчаток) віком від 7 до 10 років, які проходили обстеження в Центрі Практичної Нейропсихології м. Одеса.

Теоретична та практична значущість роботи. Теоретична значущість роботи полягає в розширенні наукових уявлень про нейропсихологічні механізми розвитку ВПФ у молодшому шкільному віці, поглибленні розуміння взаємозв'язків між різними компонентами когнітивного розвитку. Практична значущість роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для розробки індивідуальних освітніх програм, оптимізації навчального процесу в початковій школі, створення корекційних програм для дітей з труднощами у навчанні.

Структура роботи включила: Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (73 найменування) та додатки. Основний зміст роботи викладено на 72 сторінках. Робота містить 17 таблиць та 2 діаграми.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну і методи дослідження.

У першому розділі «теоретичні основи нейропсихологічного підходу у роботі з дітьми молодшого шкільного віку» розглянуто нейропсихологічні особливості розвитку вищих психічних функцій, принципи та методи нейропсихологічного обстеження, а також особливості нейропсихологічної корекції та абілітації у молодшому шкільному віці.

У другому розділі «емпіричне дослідження нейропсихологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку» представлено організацію та методи дослідження, описано процедуру проведення нейропсихологічного обстеження та проаналізовано його результати.

У третьому розділі «розробка та апробація нейропсихологічної корекційної програми» обґрунтовано напрямки та методи корекційної роботи, представлено зміст та структуру корекційної програми, оцінено її ефективність.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило важливість нейропсихологічного підходу для роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Виявлено, що у дітей з труднощами в навчанні спостерігається характерний нейропсихологічний профіль, який включає дефіцити в трьох ключових сферах: недостатність міжпівкульної взаємодії, зниження нейродинамічних показників та недостатній розвиток функцій програмування та контролю.

Теоретичний аналіз проблеми показав, що нейропсихологічний підхід є ефективним інструментом для розуміння механізмів формування вищих психічних функцій у дітей молодшого шкільного віку. Встановлено, що цей період є критичним для розвитку когнітивних процесів, емоційно-вольової сфери та формування навчальних навичок. Особлива пластичність мозку в

цьому віці створює оптимальні умови для корекційного впливу та профілактики можливих труднощів у навчанні.

Результати емпіричного дослідження виявили, що у дітей з труднощами в навчанні спостерігається характерний нейропсихологічний профіль, який включає дефіцити в трьох ключових сферах:

- недостатність міжпівкульної взаємодії, що проявляється в труднощах реципрокної координації та перенесення поз;
- зниження нейродинамічних показників, що відображається в підвищеній втомлюваності, флуктуаціях уваги та низькій розумовій працездатності;
- недостатній розвиток функцій програмування та контролю.

Розроблена корекційна програма продемонструвала високу результативність. У експериментальній групі зафіксовано значуще покращення всіх досліджуваних показників, особливо уваги та мнестичних функцій.

Встановлено широкий спектр позитивних ефектів корекційної програми, що охоплює не лише пізнавальну сферу, але й емоційно-вольові та поведінкові аспекти розвитку. За спостереженнями батьків, діти стали більш організованими, впевненими та вмотивованими до навчання.

Скринінгова діагностика виявила, що майже п'ята частина досліджуваних дітей (19.2%) має підвищений ризик розвитку дислексії, що вказує на необхідність своєчасної профілактичної роботи.

Підтверджено ключову роль персоналізованого підходу та активної участі батьків у корекційному процесі. Найкращі результати досягаються при поєднанні професійної корекційної роботи з систематичним виконанням розвивальних вправ вдома.

Сформульовано методичні рекомендації для педагогів та психологів щодо врахування нейропсихологічних особливостей молодших школярів в освітньому процесі. Розроблено конкретні прийоми оптимізації навчального навантаження та підвищення ефективності засвоєння знань.

Результати дослідження мають як теоретичну цінність, розширюючи розуміння нейропсихологічних механізмів розвитку молодших школярів, так і практичну значущість, надаючи дієві інструменти для корекційно-розвивальної роботи. Апробована програма рекомендується до впровадження в освітніх закладах для оптимізації навчання та розвитку дітей молодшого шкільного віку, зокрема тих, хто стикається з труднощами у навчальній діяльності.

Подальші перспективи дослідження пов'язані з розробкою диференційованих корекційних програм для дітей з різними типами труднощів у навчанні та вивченням довготривалих ефектів нейропсихологічної корекції.